

Vladka Glaser, Osnovna šola Brežice

TERENSKO DELO PRI POUKU ZGODOVINE: PO SLEDEH KMEČKIH UPOROV

UVOD

Ob 500. obletnici vseslovenskega kmečkega upora je izdelan delovni list za terensko delo osnovnošolskih učencev. Terensko delo je možno v sklopu dni s posebno vsebino, v raziskovalnih projektih tednih, v času šolskih ekskurzij ali pa le kot popestritev pouka. Terensko delo vključuje reševanje nalog različnih taksonomskih stopenj težavnosti.

NAVEZAVA NA UČNI NAČRT

Širša tema iz učnega načrta	Kmečki upori, epidemije in naravne nesreče – izbirna tema
UČNI SKLOP:	Kmečki upori v slovenskih (zgodovinskih) deželah
OPERATIVNI CILJI ZA VSEBINSKO ZNANJE (ZG. DOGODKI, POJAVI, PROCESI):	Učenci/učenke: <ul style="list-style-type: none"> • opišejo vzroke in posledice kmečkih uporov na Slovenskem, • sklepajo o podobnostih in razlikah kmečkih uporov.
OPERATIVNI CILJI ZA PROCESNO ZNANJE (SPRETNOSTI, VEŠČINE, ZMOŽNOSTI):	Učenci/učenke: <ul style="list-style-type: none"> • medsebojno komunicirajo in odgovarjajo na vprašanja, • opazujejo, rišejo, pišejo, • rešujejo različne tipe nalog, • sodelovalno delo.
OPERATIVNI CILJI ZA ODNOSNO ZNANJE (VREDNOTE):	Učenci/učenke: <ul style="list-style-type: none"> • spoznavajo pomen ohranjanja kulturne dediščine v lokalnem merilu, • razvijajo spretnosti zbiranja informacij, • razvijajo socialne spretnosti ob reševanju nalog v skupini.
KLJUČNI KONCEPTI (POJMI):	<ul style="list-style-type: none"> • kmečki upori na Slovenskem.
DIDAKTIČNI PRISTOPI:	<ul style="list-style-type: none"> • sodelovalno učenje, • aktivne metode pouka.
(SAMO)REFLEKSIJA UČITELJA:	Kaj mi je pri obravnavi kmečkih uporov z zg. terenskim delom uspelo? Kaj moram izboljšati? Ali zaradi zg. terenskega dela bolj kvalitetno uresničujem učne cilje oz. pri učencih dosegam globlje razumevanje? Utemeljitev.
(SAMO)REFLEKSIJA UČENCA:	Ali zaradi raziskovanja v okviru zg. terenskega dela bolj razumem učno snov? Ali sem imel/-a težave in kako bi jih lahko odpravil/-a?

OPIS IN UTEMELJITEV POTEKA AKTIVNOSTI

Učenci s tovrstnim delom spoznavajo osnovne metode terenskega dela: opazujejo, odkrivajo, postavljajo hipoteze, sklepajo in oblikujejo zaključke, na koncu pa ugotovitve predstavijo sošolcem.

Pri tem dosegajo in usvajajo naslednje cilje:

- ohranjajo kulturno dediščino v lokalnem merilu,
- življejo se v zgodovinske dogodke,
- spoznavajo vlogo muzejev in spomenikov na prostem,
- razvijajo socialne spretnosti (skupinsko delo),
- ustvarjajo osebni odnos do zgodovine,
- razvijajo miselne procese (iskanje podatkov, opazovanje, sklepanje, argumentiranje).

Po končanem terenskem delu se izpolni anketni vprašalnik.

LITERATURA

Kmečki upori. E-gradivo Simos. Dostopno na: <http://www.simos.si/egradiva09/gradiva/zgo02/index.html> (dostop: 29. 4. 2015).

Kos, M., Gestrin, F., Melik, V. (1980). Zgodovinska čitanka za 6. razred osnovnih šol. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Kreft, B. (1959). Velika puntarija. Ljubljana: MK.

Škaler S. (1973). Boj za staro pravdo. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Vodopivec, P., Žvanut, M. (2001). Vzpon meščanstva. Zgodovina za 8. razred osnovne šole. Ljubljana: Modrijan.

Zemljevid Brežic. Dostopno na: <http://www.raziskovalec.com/zemljevid/Brezice/> (dostop: 29. 4. 2015).

DELOVNI LIST ZA ZGODOVINSKO TERENSKO DELO PO SLEDEH VSESLOVENSKEGA KMEČKEGA UPORA V BREŽICAH

Učenci se razdelite v manjše skupine (po trije, največ štirje). Na terenu pozorno opazujte ter zapisujte ugotovitve na delovni list. Pri terenskem delu lahko uporabljate tablične računalnike oz. mobilne naprave.

Na poti upoštevajte pravila ustreznega obnašanja v prometu, ob kulturnih spomenikih in muzeju.

Člani skupine:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

Zberete se pred šolo, kjer se bo začelo vaše delo. Terensko delo boste končali v brežiškem muzeju. Nato se po isti poti vrnete v učilnico.

Zemljevid poti.
(Vir: Google Zemljevidi.)

Puntarska pesem (Mile Klopčič, napev iz časa bojev za Staro pravdo)

<i>Le vkup, le vkup, uboga gmajna!</i>	<i>Le vkup, v poslednji boj tlačani!</i>
<i>Heja, hejo!</i>	<i>Heja, hejo!</i>
<i>Za staro pravdo zdaj bo drajna.</i>	<i>Sedaj se kmečka gmajna brani!</i>
<i>Heja, hejo!</i>	<i>Heja, hejo!</i>
<i>Zimzelen za klobuk!</i>	<i>Puško, meč, kopje v dlan!</i>
<i>Punt naj reši nas tlačanskih muk!</i>	<i>Za svobodo bije se tlačan!</i>

*Iz grajskih kvedrov teče vino,
Heja, Hejo!
Zažgali grofu smo graščino,
Heja, hejo!
Grad gori, grof beži,
vino teče naj, če teče kri!*

(Pesnitev je napisal Mile Klopčič leta 1936 za dramo Bratka Krefta z naslovom Velika puntarija. V: Kreft, B. (1959). Velika puntarija. Knjižnica Kondor 29. Ljubljana: MK, str. 122-123.)

Posedite se po klopcah pred šolo in rešite prvo nalogo.

1. naloga: Puntarska pesem

- O kom govori pesem? Kdo so bili puntarji? Kakšno je sporočilo pesmi? Ali lahko iz pesmi razberete puntarsko geslo?
- Znate pesem zapeti?
- Kaj pomeni izraz stara pravda?

2. naloga: Pritožbe kmetov iz (Slovenskih) Konjic

V letih 1514 in 1515 so se dvignili slovenski kmetje v boju za staro pravdo.

Preberite vir Pritožbe kmetov v (Slovenskih) Konjicah.

VIR 1:

V prvo smo zelo močno obteženi – nam v uničujejo škodo zaradi različnih davkov, ki smo jih sedaj nekaj let dajali, večkrat v enem letu dvakrat ali trikrat po goldinar, pogostokrat pa so nam vzeli dva, tri. S tem so nas povsem izčrpali in pognali v revščino. Marsikateri davki so nam bili naloženi, glede katerih pa nismo nikdar videli pisma in naročila vašega veličanstva in o njem slišali. Vse povprek so nam bili naloženi. Pri tem so nam naši oskrbniki in gospostva večkrat dejali: le dajte davek, vnaprej ne boste nobenega nikdar več dali. Tako so nas spravili v dobrohotnost, kar pa noče imeti nobenega konca. Zato in zaradi drugih obremenitev, od njih storjenih, ki slede, smo bili vsi skupaj pognani v ta upor.

(Kos, M., Gestrin, F., Melik, V. (1980). Zgodovinska čitanka za 6. razred osnovnih šol. Ljubljana: Državna založba Slovenije, str. 52.)

To je le ena od trinajstih pritožb kmetov.

- O čem govori? Kaj je kmete najbolj motilo? Menite, da so kmetje ravnali pravilno? Utemeljite odgovor!

Zdaj se odpravite po Levstikovi ulici do Bizeljske ceste proti brežiškemu muzeju. Na desni strani boste opazili spomenik.

3. naloga: Kulturni spomenik

- Komu je spomenik posvečen?
- Kdo je avtor in kdaj je bil postavljen?
- Kaj simbolizirata kosi?
- Spomenik lahko tudi fotografirate.

NARIŠITE SPOMENIK

4. naloga: Opis slikovnega vira

- Opazujte sliko (vir 2). S kakšnim orožjem so se borili kmetje?
- Na zastavi lahko razberete tudi simbol kmečkih upornikov. Opišite ga!

VIR 2:

*Uporni kmetje obkolijo viteza.
Nemški kmečki upor 1524–1525.
Lesorez iz 16. stoletja.
(Wikimedia Commons.)*

Nadaljujte pot po Ulici stare pravde do muzeja. Ustavite se v parku in rešite naslednjo nalogo.

5. naloga: Hrvaško-slovenski kmečki upor 1573

Uporni kmetje tudi Brežicam niso bili naklonjeni. Leta 1515 je 9.000 kmetov napadlo in zažgalo grad, v njem so pobili vse plemiče, ki so se zatekli vanj. Leta 1573 je obnovljeni grad kljuboval kmetom pod vodstvom Ilije Gregoriča v hrvaško-slovenskem kmečkem uporu. Povod za upor je dal Franjo Tahi, hrvaški fevdalec.

Preberite vir: Boj za staro pravdo.

VIR 3:

Ko se je Tahiju pokvarilo 1000 veder vina, ga je razdelil svojim podložnikom in jim ga zaračunal, kolikor se mu je zahotelo. Tudi to so mu morali plačati, če pa niso mogli, jim je s silo vzel iz hleva konja ali govedo. Kmetje so morali Tahijevo živino hraniti v svojih hlevih na svoje stroške. Kadar se je primerilo, da je katero govedo poginilo ali se izgubilo so mu morali zanj plačati, kolikor je sam zahteval, ni pa hotel v zameno druge govedi, temveč je vedno zahteval samo denar.

(Škaler, S. (1973). Boj za staro pravdo. Ljubljana: Državna založba Slovenije, str. 48 49.)

- Iz pisnega vira izpišite vsaj dva vzroka za kmečki upor.
- Menite, da se je Tahi zavedal svoje krutosti? Utemeljite odgovor.

Več o hrvaško-slovenskem kmečkem uporu boste izvedeli v muzeju, kjer hranijo stalno zbirko o kmečkih uporih.

Odpravite se v muzej in si v muzejski zbirki oglejte razstavljene predmete.

6. naloga: Ogled panojev ter materialnih virov iz zbirke kmečkih uporov

- Naredite primerjavo med kmečkim in plemiškim orožjem ter zapišite podobnosti in razlike.
- Ali lahko na podlagi materialnih virov sklepate, zakaj kmečki upori niso uspeli?
- Na panojih je veliko podatkov o kmečkih uporih. Izpišite podatke, ki so za vas novi, zanimivi ...
- Čigav nagrobnik je vzidan na steni?
- Kaj piše nad vrati ob prihodu v prostor muzejske zbirke? Pojasnite besede.
- Na enem od panojev je prikazana pot kmečkih upornikov. Narišite jo.
- Sklepajte: Zakaj kmetje niso uspeli? Ali so se fevdalci zavedali, v kako hudi stiski so bili kmetje? Utemeljite odgovor.
- Ugotovite, ali se katera ulica v Brežicah imenuje po katerem od voditeljev kmečkega upora.

Delo v učilnici

Uredite zapiske in izberite poročevalca. Pripravite ugotovitve terenskega dela in jih predstavite s pomočjo foto- ali videoreportaže.

Dodatna naloga za preverjanje znanja

Obiščite spletno stran <http://www.simos.si/egradiva09/gradiva/zgo02/index.html> in rešite naloge o kmečkih uporih.

Ob koncu terenskega dela odgovorite na vprašanja v anketnem vprašalniku.

ANKETNI VPRAŠALNIK ZA UČENCE	
Ali ste s tovrstno obravnavo (terensko delo) kmečkih uporov zadovoljni? Če ste oz. niste, napišite zakaj.	
Kaj vam je bilo najbolj všeč?	
Ste med delom naleteli na težave? Napišite, katere težave ste imeli.	
Ste kot skupina delovali enotno?	
Bi kaj spremenili?	
Naštejte prednosti terenskega dela.	

Hvala za sodelovanje!